

ΒΑΣΙΚΕΣ ΕΤΥΜΟΛΟΓΙΚΕΣ ΕΝΝΟΙΕΣ

Η **ετυμολογία** εξετάζει την προέλευση και την αρχική σημασία των λέξεων.

Οι λέξεις διακρίνονται εν γένει σε **απλές** (αποτελούμενες από ένα θέμα και κλιτική κατάληξη, ήτοι πτωτική ή ρηματική), σε **σύνθετες** (αποτελούμενες από δύο θέματα και κλιτική κατάληξη), σε **πολυσύνθετες** (αποτελούμενες από περισσότερα των δύο θεμάτων και κλιτική κατάληξη), σε **παράγωγες** (προερχόμενες από απλές, με την προσθήκη παραγωγικής κατάληξης στο θέμα τους) και σε **παρασύνθετες** (παραγόμενες κατ' ανάλογο τρόπο από σύνθετες).

Κάθε λέξη εκ της οποίας παράγεται μια άλλη, λέγεται **πρωτότυπη** σε σχέση με την εξ αυτής παραγόμενη.

Η **παραγωγική κατάληξη** αποτελείται από την κλιτική κατάληξη και ένα επιπλέον στοιχείο μεταξύ αυτής και του θέματος, καλούμενο παραγωγικό **πρόσφυμα** (και δη **επίθημα**).

Θέμα μιας λέξης είναι το τμήμα που απομένει, αν αφαιρεθεί η κατάληξή της, ο δε τελευταίος φθόγγος του λέγεται **χαρακτήρας** του θέματος. Το αρχικό θέμα μιας λέξης, δηλαδή το πυρηνικό και αμετάβλητο στοιχείο της, από το οποίο σχηματίζεται μια σειρά συγγενών παράγωγων λέξεων, ονομάζεται **ρίζα**. Όταν η ρίζα μιας λέξης συμπίπτει με το θέμα της, η λέξη ονομάζεται **ριζική**. Όλες οι **ομόρριζες** λέξεις, δηλαδή οι παραγόμενες από την ίδια ρίζα, είναι ετυμολογικά **συγγενείς** και ανήκουν στην ίδια **ετυμολογική οικογένεια**.

Στις σύνθετες και παρασύνθετες λέξεις, τα δύο μέρη λέγονται **συνθετικά** και αναφέρονται ως πρώτο (α') και δεύτερο (β') συνθετικό. Σε περίπτωση που ο τελευταίος φθόγγος του α' συνθετικού είναι σύμφωνο και επίσης σύμφωνο ο πρώτος φθόγγος του β' συνθετικού, παρεμβάλλεται ανάμεσά τους ένα φωνήεν, το οποίο τρόπον τινά συνδέει τα δύο μέρη και ονομάζεται **συνδετικό φωνήεν**.

Ας έχουμε, επίσης, υπόψη μας ότι **ονόματα** καλούνται και τα ουσιαστικά και τα επίθετα, όσα δε από αυτά προσδιορίζουν τόπο (περιοχή, πόλη, όρος, ποτάμι, λίμνη κλπ.), λέγονται γενικώς **τοπωνύμια**, ενώ **εθνικά** λέγονται εκείνα που ονομάζουν τους κατοίκους ενός τόπου ή τους καταγόμενους από αυτόν, **ανθρωπωνύμια** εκείνα που ανήκουν σε συγκεκριμένα πρόσωπα, **θεωνύμια** εκείνα που ανήκουν σε θεότητες και **παρώνυμα** εκείνα που δηλώνουν τον έχοντα σχέση προς ό,τι σημαίνει το πρωτότυπο απ' όπου παράγονται.

Από σημασιολογική δε άποψη, **συνώνυμες** ονομάζονται οι λέξεις που έχουν παραπλήσια σημασία και **ταυτόσημες** όσες ταυτίζονται κατά τη σημασία τους, αποτελώντας απλώς διαφορετικά (εναλλακτικά) ονόματα του ίδιου ακριβώς πράγματος.

Μια περαιτέρω διάκριση αφορά στις λέξεις που προέρχονται από άλλη γλώσσα, οι οποίες καλούνται **δάνεια**, ενώ **αντιδάνεια** καλούνται οι λέξεις που ανήκαν κατά το παρελθόν σε μια συγκεκριμένη γλώσσα, εκ της οποίας μεταφέρθηκαν σε μιαν άλλη και στη συνέχεια επέστρεψαν ως "ξένες" λέξεις στην αρχική τους γλώσσα.